

מנהג בתיאור

שיעור חזק חינמי בדרך קצרה

גליון 109 פרשת שופטים תשע"ד

לע"פ מרן הגאון ר' יחזקאל ברי' יעקב
חיים סרנא זצוק"ל
הערות והנצחות טל' 0548449853 או מייל
MABADAF12@GMAIL.COM

מועד קטן יח-כד

דף יח שמואל אומר שהלכה כר' יוסי לענין מועד ואבל, שהוא סובר שהלכה כדברי המיקל באבל, לפנחס אחיו של שמואל קרה מקרה אבל, ובה שמואל לנחמו וראה שצפרניו ארוכות, ושאל אותו מדוע לא נטלת אותם, אמר לו אם היה קורה לך אבל האם היית מוזלזל בכך, וזה היה כשגגה שיצאה מלפני השליט, וקרה גם לשמואל מקרה אבל ויחזקו פנחס נכנס לנחמו, ושמואל נטל צפרניו לפניו ואמר לפנחס האם אינך חושש לדברי ר' יוחנן שבדין כרורה לשפחים, כשנולד ויצאם אל נעריו שבו לכף פה עם החמור ואני והנער נלכה עד כה ונשתחוה ונשובה אליכם, ובאמת חזרו שניהם, וסברו ששמואל התיר רק צפרניו ואלו של הרגל, ורב ענן בר תחליפא אומר ששמואל התיר גם בשל רגל, ורב חייה בר אשי אמר בשם רב שמואל ר' כפה או ביד ולא במספרים, ורב שמן בר אבא אמר שראה שר' יוחנן נטל צפרניו בשיניו בחוה"מ וזרקם ורואים מהו ג' הלכות, א. שמואל לטול צפרניים בחוה"מ, ב. שאין מיאוס בנטילתם כפה, ג. שמואל לזרקן, ולכאורה שנינו שנאמר ג' דרגות בצפרנים שהקוברן צדיק והשוהין חסיד והזורקן רשע, ויש לומר שהטעם שאסור לזרקן הוא שמא תעבור אשה מעוברת ותפיל עוברת, ובכה"מ לא מצויה אשה, ואין לחשוש שיאסור את הצפרנים ויוציאום לחוץ, שכיון שהשתנה מקומן אינן מזיקות.

רב יהודה אמר בשם רב שבה זוג מחמתן לרבי או שמר זוטרא שנה שבא זוג מחמתן לרבי ושאלו ממנו בדין צפרניים באבלות והתיר, ואם היו שואלים על גילוח השפה היה מתיר ושמואל אומר שאכן שאלו גם בדין השפה והתיר, ואביטול הסופר אמר בשם רב שמואל לגלח שפתי מצד לצד, ור' אמי אמר שמדובר בשפה המעכבת האכילה, ור' יצחק שאצלו תמיד זה חשפה המעכבת.

עוד אמר אביטול המופר בשם רב שפרעה שהיה בימי משה היה בגובה אמה וזקנו אמה ואמרו אמה זורת, שכתוב ושפל אנשים יקים עליה, ועוד הוא אמר בשם רב שפרעה היה מכשף שכתוב הנה יוצא המימה.

ר' אסי אומר בשם ר' יוחנן שמי שיש לו רק חלוק אחד מותר לו לכבסו במועד, ור' ירמיה מקשה ממשנתנו שכתוב ואלו מכבסין, ולא מובא שגם מי שאין לו אלא רק חלוק אחד מותר לו לכבסו, אמר ר' יעקב שהמשה דברה אפילו באופן שיש לו ב' בגדים והתלככו. **רב יצחק בר יעקב** בר גיורא אמר בשם ר' יוחנן שמואל לכבס בגדי כותב בחוה"מ, ורבא מקשה שכתוב **עמוד** ב' שמוותי לכבס שמוותי הידיום והסופרים, ולא כתב שמוותו גם בגדי פשתן, ואביי אומר שהמשה דברה אפילו משאר מינים, ובר יהודה אמר שהוא ראה שיבימה של טבריה הביאו ספלים עם בגדי פשתן בחוה"מ, ואביי דחה שיתכן שזה לא היה ברצון חכמים.

משנה מותר לכתוב במועד שטר קידושי נשים וגיטין, ושבורים שטר צוואה ומתנה ופרובולו וגארות שום ומזון ושטרי חליצה ומיאנין, ושטרי בירורין וגיירות ב"ד וגארות של רשות. **גמרא** שמואל אומר שמוות לרשע אשה בחוה"מ שמא יקדמונה אחר, ולכאורה יש להוכיח כן מהמשנה שכותבים שטרי קדושי אשה, ויש לומר שהמשנה התיירה שטרי תנאים כמו שאמר רב גידל בשם רב כמה אתה נותן לבנך כך וכך כמה אתה נותן לבתך כך וכך וקדשו מתוך כך זה מהדברים הנקנין באמרייה, ולכאורה יש להוכיח מהמשנה שאומרת אין נושאין נשים לא בתולות ולא מנות יבמות מפני שמשה היה לו, ומשמע שלארס מותר, ויש לומר שזה בדרך לא מיבעי שלא רק ארוסין אסור שאין בזה מצוה, אלא אפילו נושאין עושה מצוה אסור, ויש להוכיח מהברייתא ששנו אצל שמואל שאמרסין ולא כונסים ולא עושים סעודת ארוסין ולא מיבמין מפני שמשה היה לו, ולכאורה שמואל עצמו לא חשש שמא יקדמונה אחר, כי הוא אמר שבכל יום יוצאת בת קול בת פלוני לפלוני ושדה פלוני לפלוני, ויש לומר ששמואל חשש שיקדמונה אחר ברחמים, כמו שרוא ששמע שאדם מחפץ שחוזקו, ואמר לו שלא תפלתך לא שר' הוא היה אומר לו לא תתן כופר בה, ואם לא אתה כופר בה, ואח"כ שמע שהוא מתפלל שהוא ימות לפני שהיא תתחנן או שהיא תמות לפניו, ואמר לו רבא שלא אמרת לך שלא תתפלל על כך, שרב אמר בשם ר' ראובן בן איצטורבלי שלומדים גם מהתורה והמנהגים ומהכתובים שמה' אשה לאיש, שבתורה כתוב ויען לבן ובתואלו ויאמרו מה' יצא הדבר, ובנביאים כתוב, ואביי ואמר לא ידעו כי מה' היא, ובכתובים כתוב בית והון נילתא אבות ומה' אשה משכלת, ועוד אמר רב משמו או שהברייתא מביאה בשם ר' ראובן שאדם לא נחשב דברא אם לא עשה איתו או מקצתו או שהיה בכך, ור' ירמיה אחרים שיעשו כך ושמה, ור' יעקב מוכיח מהפסוק ויחפאו בני ישראל דברים אשר לא כל עלה אליו, ויש לומר שזה עשו להכעיס, ויש להוכיח ממה שאמר רב שמואל בר יצחק על הפסוק ויקנאו מצד כבודם לאהרן קדוש ה', שכל אחד קינא לאשתו ממש, ויש לומר ששם אמרו מצד שנאה, ויש להוכיח מדברי ר' יוסי שאמר שיהא חלקו עם מי שחושדים אותו ואין בו, ורב פפא אמר שחשדו בו ולא היה בו, ויש לחלק שצאלם מדובר בקול שפוסק ובקול שאינו פוסק יש בו חשד, והשיעור הוא כדברי אביי שאמרה לו אומנתו שהחשד של העיר היא יממה ומחצה, ודוקא שלא היה הפסוק בקול ואם היה הפסוק בקול אין לחשוש וכל זה כשלא פסק מחמת יראה אין פסק מחמת יראה אינו הפסק, וכל זה שלא התחיל שוב קול אלא התחיל מחדש חושש לו, וכל זה כשאין לו אויבים ואם יש לו אויבים אומרים שהם הוציאו את הקול.

משנה לא כותבים שטר חוב במועד ואם לא מאמין לו או שאין לסופר מה לאכול יכול לכתוב, לא כותבים ספרים תפילין ומזוזות בחוה"מ ולא מגיחים אות אתה אפילו בספר עזרא, ור' יהודה אומר שיכול לכתוב לעצמו תפילין ומזוזות

דף יט ויכול לטות ולתובל לציצית שלו, **גמרא** לר"מ מותר לכתוב לעצמו תפילין ומזוזות וכן לטות ולתובל לציצית שלו, ולר' יהודה יכול לעצמו ולמכור את שלו לכתוב לעצמו, ור' יוסי מותר לכתוב ולמכור כדי פרנסתו, ורב הורה לר' חננאל או שרבה בר בר חנה הורה לר' חננאל שמוות לכתוב למכור כדרכו כדי פרנסתו.

לר"א מותר לטות תכלת לציצית אך לא באבן, ולחכמים מותר גם באבן, ור' יהודה אמר בשם ר"א שמוות באבן ולא בפלך, ולחכמים מותר אף בפלך, ורב יהודה אמר בשם שמואל וכן אמר ר' חייא בר אבא בשם ר' יוחנן שמוות בין באבן בין בפלך ומותר לכתוב כדרכו ולמכור כדי פרנסתו.

משנה מי שקבר מתו תוך ג' ימים לרגל גיטלה ממנו גזירת שבעה, ואם קבר ח' ימים קודם הרגל בטלה ממנו גזירת שלושים, שבת עולה למי האבלות ואינה מפסיקה ורגל מפסיק ואינו עולה, ור"א אומר שאחר החורבן עצרת כשבת, ולר"ג ר"ה ויה"כ מפסיקים כרגל, ולחכמים עצרת כרגלים ור"ה ויה"כ כשבת ואינם מפסיקים. **גמרא** אומר שבטלה גזירת שלושים אך הימים לא בטלו, אך אומר רב הונא ולרב ששת גם הימים בטלו, ולרב לא בטלו הימים לענין שאם לא גילה ערב הרגל אסור לו לגלח אתה הרגל, **עמוד** ב' וכן שנינו בברייתא שהקובר מתו ג' ימים קודם הרגל בטלה ממנו גזירת שבעה, ואם קברו ח' ימים קודם הרגל בטלה ממנו גזירת שלושים, ואם לא גילה ערב הרגל אסור לו לגלח אחרי הרגל, ואבא שאול סובר שמוות לו לגלח אחר הרגל שכמו שאם נהג ג' מתבטלת

גזירת ד', כך במוצו ד' מתבטלת גזירת ל', ואנאם במשנה שנינו ח' ימים קודם הרגל, סובר אבא שאול שמקצת היום ככולו ויום ה' עולה לו לשבעה ולשלושים, ורב חסדא אמר בשם רבינא בר שילא שהלכה כאבא שאול, וחכמים מודים לו שאם חל יום ח' שלו בשבת ערב הרגל שמוות לו לגלח בערב שבת, ומה שאמר בשם רב עמרם בשם רבא שמוותו המנחם מהאבל מותר לו לרחוץ זה כאבא שאול, ואביי אמר שהלכה כאבא שאול ביום ד' וחכמים מודים לו שבימים שלושים אומרים מקצת היום ככולו, ורבא אומר שהלכה כאבא שאול ביום שלושים ולא ביום שבעה, ונהרדעי אומרים שהלכה כאבא שאול גם בשבעה וגם בשלושים, שמואל אמר שהלכה כדבר המיקל באבל, אבלות של ל' לומדים גזירה שיה פרע מניו, שבניו כתוב גדל פרע שער ראשו, ובאבלות כתוב ולא אישיכס אל תפרעו, ובגזירות למד רב מתנה שסתם גזירות ל' יום שכתוב בר קדוש יהיה ויהיה בגימטריא ל'.

רב הונא אומר שלכו"ע אם חל יום שלישי שלו בערב הרגל אסור ברחיצה עד הערב, ורב נחמיה בר רב יהושע אמר שמע מרב פפא ורב פפי שהסכימו לרב הונא בר רב יהושע, ללישנא בתרא ר' נחמיה בר יוסף אמר שמע שרב פפי ורב פפא ורב הונא בר רב יהושע אמרו שאם חל שלישי בערב הרגל שרוחץ רק סמוך לזעור.

אביי הסתפק אם קבור המת ברגל אם עולה לו למנין ל', ושבעה ודאי אינה נוהגת ברגל, אך ל' יתכן שנוהגת, ורבא אמר שאינו עולה לשלושים, והקשה אביי מברייתא שאומרת שהקובר מתו ב' ימים קודם הרגל מונה ח' ימים אחר הרגל ומלאכתו נעשית ע"י אחרים ועבדיו ושפחותיו מותרים לעשות בביתו בצינעא, והריבא אמר שזקנים לנחמו אחר הרגל

דף כ כי יחמוהו בשבעה תוך הרגל, והכלל הוא שהם יהיו משום אבל, הרגל מפסיק אך מה נחמיה בר רב יהושע וסקי רביס אין הרגל מפסיק ואם קברו ג' ימים קודם סוף מונה שבעה אחר הרגל, ובר' ימים הראשונים שאחר הרגל רבים מתעסקים עמו לנחמו, ובר' ימים האחרונים אינם זקוקים לנחמו שכבר יחמוהו ד' ימים, ורגל עולה לו, ומשמע שזה נאמר גם על הסיפא עולה לו כישמת ברגל, ויש לדרוש שזה הולך על הרישא כשקברוהו קודם הרגל, והקשה אביי מברייתא שאומרת שרגל עולה לו, וכיכד שאם קברו בתחילת הרגל מונה ד' אחר הרגל ומלאכתו נעשית בידי אחרים ועבדיו ושפחותיו עושים בצינעא בתוך ביתו, ורביס לא מתעסקים לנחמו כי כבר עסקו בכך ברגל, ורגל עולה לו. וכן אמר רבין בשם ר' יוחנן שגם בקברו ברגל הוא עולה למנין ל', וכן הורה ר"א לר' פרת בנו.

לר"א אם קיים כפיית המיטה ג' ימים קודם הרגל אינו צריך לכפותה שוב אחר הרגל, ולחכמים מספיק אפילו יום א' או שעה אחת, ור"א בר"ש אמר שנתלקו בזה ב"ש ובי"ה שלב"ש צריך ג' ימים, ולב"ה מספיק יום אחד, ורב הונא אמר בשם ר' חייא בר אבא בשם ר' יוחנן, או ר' יוחנן אמר לר' חייא בר אבא ולרב הונא, ששם מספיק שעה אחת, ולרבא ההלכה כתנא של המשנה שצריך ג' ימים, ורב הונא נקלע לעיר סורא שעל פרת ואמר לו רב חביבא אמר לו ההלכה ואמר לו מספיק אפילו יום אחד או שעה אחת.

ר' חייא בר אבא ור' אמי ור' יצחק נפחא ישבו בפתח ביתו של ר' יצחק בר' אלעזר, ויצא מביניהם שלומדים אבילות ד' מהפסוק והפכתי גיחיס לאבל, וכמו שחזר הוא ד' ימים כן אבילות היא ד' ימים, ואין לומר שהכוונה לעצרת שהיא יום אחד שמעצרת לומדים לדברי ר"ל ששמועה רחוקה נוהגת שעה אחת, שכתוב והפכתי גיחיס לאבל ועצרת הוא חג של יום אחד.

לר"ע שמועה קרובה נוהגת ד' ושלושים ורחוקה נוהגת יום אחד, קרובה היא שמועה תוך ל' ורחוקה היא שמועה אחר ל', ולחכמים גם שמועה רחוקה נוהגת ד' ושלושים, ואמר רבה בר בר חנה בשם ר' יוחנן שאע"פ שבכל מקום יחיד ורבים הלכה כרבים אך כאן הלכה כר"ע ששמואל אמר שהלכה כדברי המיקל באבל.

לר' חנינא הגיעה שמועה על אביי מבי בחזא, ואמר לו רב חסדא ששמועה רחוקה נוהגת רק יום אחד, וכן כשהגיעה שמועה רחוקה לרב נתן בר אמי על אמו, אמר לו רבא שהלכה שמספיק רק יום אחד, והקשה רב נתן לרבא שכתוב בברייתא שמה שאמרו שנוהגת רק יום אחד הוא בשאר קרובים, אך על אביי ואמר צריך ד' ושלושים, אמר רבא שזה דעת יחיד ולא סבורים כך, ששנינו שהיה מעשה שמת אביי של ר' צדוק בניגון והודיעוהו אחר ג' שנים, ושאל את אלישע בן אבויה וזקנים שעמו ואמרו לו שניגה ד' ושלושים, וכן כשמת בנו של ר' אחיה בגולה ישב עליו ד' ושלושים, אך היה מעשה שרב הגיע לארץ ישראל והוא היה בן אחיו וכן אחותו של ר' חייא, ושאל אותה ר' חייא האם אינך קיים **עמוד** ב' אמר לו וכי אמת קיימת, ושאל אותה האם אמת קיימת, אמר לו האם ענית לך על אבא, והבין ואמר לשורתו חלוץ לי מנעלי ותוליד כלי אחרי לבית המרחץ, ולמנונו מכת דברים א', שאבל אסור בנעילת סנדל ב' ששמועה רחוקה נוהגת רק יום אחד ג' שמועה היום ככולו, ויש לומר שר' חייא חלק על ר' אחיה.

ר' יוסי בר אבין אומר שאם שמע שמועה קרובה במועד ואחר המועד נעשתה רחוקה עלה לו הרגל, ונהרג רק יום אחד, ור' אריא מקיסרי שנה לפני ר' יוחנן שאם שמע שמועה קרובה בשבת ואחר שבת נעשתה רחוקה ונהג ר' יום אחד, ונחלקו אם קרוע שמועה רחוקה, לר' מני אינו קרוע, ולר' חנינא קרוע, ורבא ר' מני שמסתבר שאם לא נהג ד' שגם לא קרוע, ולא צאנו קריעה בלי אבילות ד', אמר ר' חנינא ששנה איסי אביי של ר' זירא או אחיו של ר' זירא לפני ר' זירא שמי שלא היה לו חלוק לקרוע הוודמן לו תוך ד' קרוע, ואם הוודמן לו אחר ד' לא יקרוע, ור' זירא אמר שרק בשאר קרובים, אך על אביי ואמר קרוע תוך ל', א"כ קריעה לא שייכת לשבעה, ויש לומר ששם זה לא מדין קריעה רגיל אלא מכבוד אביי ואמו.

שנו חכמים שכותבים קרובים שכהן מיטמא להם יש עליהם דין אבילות, אשתו אביי ואמו אחיו ואחותו בנו ובתו, והיוסיפו עליהם אחיו ואחותו הבתולה מאמו, ואחותו הנשואה בין מאביו ובין מאמו, ולר"ע, כמו שמתאבל עליהם כך מתאבל על השניים להם, ולר"ש בן אלעזר מתאבל רק על אבי אביי ועל בן בנו, ולחכמים כל המתאבל עליו מתאבל עמו וההבדל ביניהם שהלכמים רק עמו בבית, ולר"ש מתאבל בכל מקום, כמו שרב אמר לחייא בנו וכן רב הונא לרבא בנו שבפני אימו ינהג אבילות ושלא בפניה אינו צריך, למר עוקבא נפטר בן חמיו וחשב לשבת עליו ד' ושלושים, אמר לו רב הונא האם ירצה אתה לאכול את סעודת האבל, שמה שאמרו לכבוד אשתו זה רק על חמיו וחמותו שזו אינה רשא לכוף את אשתו ולחלוק ולפקס, אלא כופה מיטתה וניהג עמה אבילות, וכן אשתו כשמת חמיה את המותה אינה כוחלת ופוקסת וכופה מיטתה וניהגת עמו אבילות, ובברייתא אחרת נאמר שאסורה לחלוק ולפקס את מותרת למזוג לו כוס ולהציע לו המיטה ולרחוץ פניו ידיו ורגליו, ויש לומר שרק בחמיו וחמותו יש להחמיר ולא בשאר קרוביה וכן שנו להדיא שאמרו לכבוד אשתו רק בחמיו וחמותו.

כשנפטר בן בנו של אמימר קרע עליו, וכשהגיע בנו וקרוע בפניו נזכר שכשקרע זה היה מיישב וקרע שוב מעומד, ואמר לו רבא שמי מנין שצריך לקרוע מעומד אמר לו שכתוב ויקם איוב ויקרע את מעילו,

